ХАДИМЛЕРИМИЗ ДЖЕНКТЕН ЭВЕЛЬ НЕШИР ЭТИЛЬГЕН ЭДЕБИЯТЫМЫЗ ВЕ КЛАССИКАМЫЗНЫ ОКЪУМАЙЛАР... ЯЗЫЛЫ ВЕ АГЪЗАВИЙ ТИЛИМИЗДЕ УСЛЮБИЕТ, СИНТАКСИС МЕСЕЛЕЛЕРИ КЪАРАМА-КЪАРЫШЫКЪ. ИМЛЯ ВЕ ПУНКТУАЦИЯ МЕСЕЛЕЛЕРИНИНЪ ВАЗИЕТИ ДЕ ПЕК ЯРАМАЙ. ИЛЕРИДЕ БУ ЗОРЛУКЪЛАРНЫНЪ ТЮБЮНДЕН ЧЫКЪМАКЪ ИЧЮН БУТЮН ЗИЯЛЫЛАРЫМЫЗ ОЗЬ ТИЛИНИНЪ МЕДЕНИЙ СЕВИЕСИ УЗЕРИНДЕ ГЪАЙРЕТНЕН ЧАЛЫШЫП, КЕНДИ МЕДЕНИЕТ ВЕ ЭДЕБИЯТЫНЫНЪ ТАРИХИНИ, ЗЕМАНЕВИЙ ИНКИШАФЫНЫ, ДИГЕР ТЮРКИЙ ЭМ ДЕ БАШКЪА ХАЛКЪЛАРНЫНЪ МИЛЛИЙ МЕДЕНИЕТЛЕРИНИ ОГРЕНМЕЛИЛЕР..."

БАСЫР ОДЖА ФОЛЬКЛОРЫМЫЗНЕН ДЕ БАЯГЪЫ ТЕРЕН ОГЪРАШКЪАНДЫР. 1966 СЕНЕСИ ИСТАНБУЛДА, "ТЮРК ФОЛЬКЛОР АРАШТЫРМАЛАРЫ" ДЕРГИСИНДЕ ОНЫНЪ "КЪЫРЫМ-ТАТАР ЧЫНЪЛАРЫ АКЪКЪЫНДА" МАКЪАЛЕСИ ДЕРДЖ ОЛУНДЫ.

1970-НДЖИ СЕНЕЛЕРДЕН БАШЛАП БАСЫР ОДЖА АРТЫКЪ ЭДЕБИЙ АРАШТЫРМАЛАРГЪА ЗИЯДЕДЖЕ ВАКЪЫТ АЙЫРМАГЪА БАШЛАДЫ. ШУ СЕНЕЛЕРИ ОНЫНЪ "ЛЕНИН БАЙРАГЪЫ" ГАЗЕТАСЫНДА "ОСМАН АМИТНИ ХАТЫРЛАП" (02.06.1970), ЯКЪУП ЗЕКИЙНИНЪ ИКЯЕЛЕРИ" (12.08.1971), "ДЖЕМИЛЬ КЕНДЖЕ АДЖАЙИП БАЛА ШАИРИ ЭДИ" (05.09.1981), УРИЕ ЭДЕМОВАНЫНЪ ИДЖАДЫ ИЛЕ БАГЪЛЫ "ОМЮРДЕН БИР ПАРЧА" (15.01.1983) ВЕ ДИГЕР БИР СЫРА ЧАЛЫШМАЛАРЫ НЕШИР ЭТИЛЬДИ.

БАСЫР ОДЖАНЫНЪ ТЕМЕЛЛИ ЧАЛЫШМАЛАРЫНДАН БИРИ ДЕ ОСМАН АКЪЧОКЪРАКЪЛЫ АКЪКЪЫНДА ЯЗГЪАН МАКЪАЛЕСИДИР. БУ МАКЪАЛЕ 1980 СЕНЕСИ ЭМ "ЛЕНИН БАЙРАГЪЫ" (22.03.1980), ЭМ ДЕ "ЙЫЛДЫЗ" ЖУРНАЛЫНДА БАСЫЛДЫ (1980.№ 1.-С. 155 – 160). БУ МАКЪАЛЕ О ЗАМАН БИЗДЕ ИЛЬМИЙ БИОГРАФИЯ ЖАНРЫНЫНЪ БИР ИБРЕТИ ОЛДЫ. ЮЗЬЛЕРДЖЕ МЕНБАЛАРНЕН ЧАЛЫШЫП БИР МАКЪАЛЕ МЕЙДАНГЪА ЧЫКЪАРМАКЪ – БУ ДЖИДДИЙ АЛИМНИНЪ ИШИДИР.

АКЪИКЪАТЕН, БАСЫР ОДЖА О ДЕВИРДЕ ЧОКЪУСЫ ИЛИМ МЕЙДАНЫНА ХАЛЯ ЧЫКЪАРЫЛМАГЪАН ВЕ ИШЛЕНИЛЬМЕГЕН КЪАЙНАКЪЛАРНЕН ЧАЛЫШТЫ. БИР ДЕ БИР ЭСЕР УЗЕРИНДЕ ЭКИ САТЫРЛЫКЪ КЪЫЙМЕТ КЕСИДЖИ ФИКИР ЯЗМАКЪ ИЧЮН АЙЛАР ВЕ ЙЫЛЛАР КЕРЕК ОЛДЫ. О.АКЪЧОКЪРАКЪЛЫ АКЪКЪЫНДАКИ МАКЪАЛЕСИНДЕ ОНЫНЪ "НЕНКЕДЖАН ХАНЫМ ДЮРБЕСИ" ПОВЕСТИ ВЕ И.ГАСПРИНСКИЙНИНЪ "МОЛЛА АББАС" АДЛЫ РОМАН-ЭПОПЕЯСЫНЫ КЪЫЯС ЭТИП, ГАСПРИНСКИЙНИНЪ АКЪЧОКЪРАКЪЛЫГЪА ТЕСИРИНИ КОСЬТЕРЕ. ЭБЕТ, ТЕК БУ БИР КЪАЧ САТЫРЛЫКЪ ШЕЙНИ ЯПМАКЪ ИЧЮН "ТЕРДЖИМАН"НЫНЪ БИР КЪАЧ ЙЫЛЛЫКЪ АРАБ УРУФАТЫНДА ЯЗЫЛЫ ДЖЫЛТЛАРЫНЫ БУЮК ДИКЪКЪАТЛЕ ОКЪУМАКЪ ВЕ ОГРЕНМЕК КЕРЕК ЭДИ. ЧЮНКИ ГАСПРИНСКИЙНИНЪ БУ ЭСЕРИ (ЯЛЫНЪЫЗ "ДАР-УР-РАХАТ МУСУЛЬМАНЛАРЫ" КЪЫСМЫ СОНЪУНДАН АЙРЫ КИТАП ШЕКЛИНДЕ БАСЫЛГЪАН ЭДИ) БИР КЪАЧ ЙЫЛ ДЕВАМЫНДА ПАРЧА-ПАРЧА НЕШИР ЭТИЛЬДИ.

ДЕВАМЫ БАР.

ИСМАИЛ АСАН-ОГЪЛУ КЕРИМ
27.01.2002

Asan Çergeyev (1879-1946)

A.Çergey, qız qarda"ı Sayde, anası Zeynep

A.Çergeyev 1879 senesi Or uyezdiniñ Açikeç köyünde doğdı. Başlanğıç tahsilini yerli mektepte aldı. 1892 – 1899 seneleri Aqmescitteki qırımtatar hocalar seminariyasında oqudı. Köyüne qayttıqtan soñra, Zemstvo'da çalıştı.

1909 senesinden Aqmescitte yaşap hocalıq ile oğraştı. Aynı senesi Canköyde M. İ.

Abkinniñ matbaasında kiril harfleri ile "Eşit, mevta ne söyliyur" poemasını 12 sahifelik broşüra şekilinde neşir etti. Bu eserinde çar Rusiyesiniñ talamacılıq siyasetini tenqit yapqanı içün 1912 senesi mahkeme etilip hapshanege bıraqıldı. Lâkin 1913 senesi Romanovlar sülâlesiniñ 300 – yıllığınen bağlı amnistiyada azat olundı.

1914 – 1920 seneleri harbiy hızmette bulundı ve soñra Qırımnıñ çeşit yerlerinde hoca olıp çalıştı.

1946 senesi Özbekistannıñ Andijan taraflarında sürgünlikte vefat etti.

Edebiy faaliyetini Aqmescit seminariyasında oquğan vaqıtta başladı. "Qart bağçacı" (1899), "Közyaş han-çeşmesi" (1908), "Hacı İslâm molla", "Ömür-çıraq" ve diger eserlerinde ince duyğular ile beraberlikte bazıda keskin satirasını ifadeledi. A. Çergeyeviñ "Taqdir" (1917), "Ayvanlar ne ayta" (1928), "Tilki ve qoyan " (1928) kibi eserleri ayrı kitapçıqlar olaraq basıldılar.

"Terciman" gazetiniñ haberine köre, A. Çergeyev 1913 senesi İ. Multi-zadeniñ rusça yazılğan "Qırım müsülmanlarınıñ askeriy hızmeti" kitabını qırımtatarcağa çevirdi.

Asan Çargeyevniñ tercime-i halı ve icadı haqqında qısqa malümat berüvinen sınırlanmayıp, onıñ yañı tapılğan «Teatr мектеп» ve «Omürnen kureş» serlevalı eki şiirini de oquycılarımızğa teklif etemiz.

«Teatr мектеп»

Artist demek, oca demek,
Onı halqlar bilmeli.
Teatr demek, mektep demek,
Onda her kes kelmeli

Derseler tarih, coğrafiya
Çesit türlü oqular.
Cahillmiñ közni açar,
Umidim var, bu yollar.

Her kim kelse, artistlernen
Oynap, kulip, ağlaycaq,
Ozü yañliş yollarını,
Onda barıp, añlaycaq.

Tiatr omür küzgüsidir,
Oğa her kes baqmalı,
Öşek, yalan, boş sözlerni
Endi otqa yaqmalı.

Çan qaqıp ders başlana
salı, Cuma künleri,
gece uzaq, can sıqıla
her kes onda kelmeli.

«Omürnen kureş»

Zurna çala, davul ura,
Kel kureşke ey cigit,
Bu bir elli başqa kureş,
Ayaqların bek bekit.

Qurdıq dünya, er meydanı
Kureş çoqtan başladı,
Omür degen qart küreşçi,
Bizin yıqıp taşladı.

Böyle ketsek bu qart omür
Hepsimizin yıqacaq.
Tizge alıp aylandırıp
Qara yerge tıqacaq.

Onıñ yolın añlamasan
Tutar tutmaz şıpıra,
Avuz açıq bir soy halqnı
Yer tubünden sıpıra,

Bizde usul qoyan qoltuq
Ya ırğaçıq ters qaqmay,
Omür degen qart küreşçi
Bu cilveden añlamay.

Babaylarnı yıqa keldi,
saqatladı, körladı,
Nice küçlü cigitlerini
Esir etip horladı.

Merhametsiz zalım omür
O her kesin ağlata,
Bu dünyada küreş nedir,
Halqqa onı añlata.

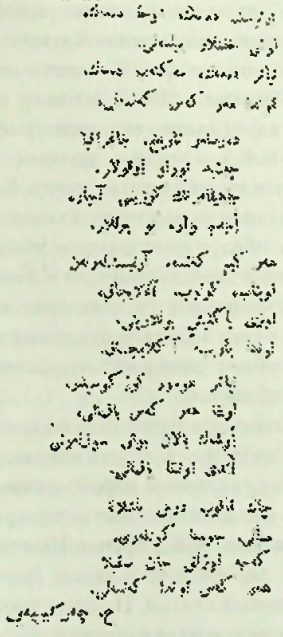
Qopayamız biz kopmız – dep
Tutaşamız bel berip
Qart bolsa da küçli osullı
Omür degen qart erif.

Eski usulman biz omürmen
Hiç kureşip bolmamız,
Eger bum añlamasaq
Biz bir vaqıt oñmamız.

Mekteplerden çıqqan pelvan
Uçuldeni alacaq,
Tek o zaman bir qart omür
Halqqa teslim olacaq.

Cahil pelvan endi keçmey,
Bu kureşke kelmesin
Omür yolun añlamağan
Ulu sayın kendisin.

تياتر مەكتەب

عومورنەن كورەش

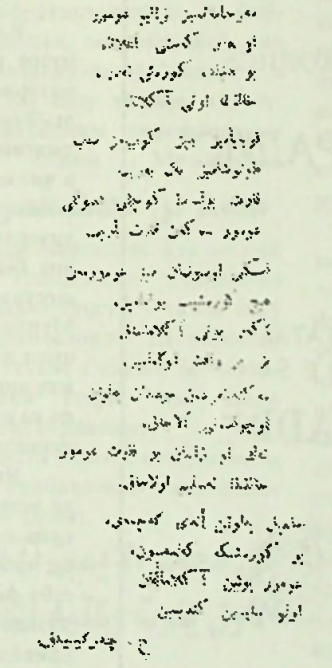

Foto – A.Çergeyniñ torunları Ziynedinova Leylâ ve Leniye tarafından el yazmalar bölügine hediye etildi.

Qullanılğan edebiyat:
"İnqilâbiy şiirler mecmuası".– Aqmescit: Qırım hükümet neşriyatı, 1925.– s.90
Haz. Tahir Kerim